

PUDASJÄRVI

Kohteen nimi:	Jyrkkäkosken leirintäalue
MJ-rekisteritunnus:	1000008931
Määrittely:	Maakuoppia (Pyyntikuoppia 3 kpl, keittokuoppa)
Peruskartta:	3532 01 Kivarijärvi
Kuoppa 1 Koordinaatit (YKJ): ETRS-TM35FIN –tasokoordinaatit	p = 7255965, i = 3500021, z = n. 112,5 N 7252930, E 499848
Kuoppa 2 Koordinaatit (YKJ): ETRS-TM35FIN –tasokoordinaatit	p = 7255928, i = 3500067, z = n. 112,5 N 7252893, E 499894
Kuoppa 3 Koordinaatit (YKJ): ETRS-TM35FIN –tasokoordinaatit	p = 7255895, i = 3500109, z = n. 112,5 N 7252859, E 499936
Kuoppa 4 Koordinaatit (YKJ): ETRS-TM35FIN –tasokoordinaatit	p = 7255842, i = 3500056, z = n. 112,5 N 7252807, E 499883

Pohjois-Pohjanmaan museosta tiedusteltiin puhelimitse 22.6.2011 kuinka menetellä Jyrkkäkosken leirintäalueen alueella olevan muinaisjäännöksen suhteen leirintäalueen asuntovaunualueen uudistamisen aikana. Paikalla käytiin 12.7.2011, jolloin selviteltiin mitä paikalla aiotaan tehdä ja miten suunnitelmat vaikuttavat paikalla oleviin maakuoppiin. Tarkastuksen aikana paikalla oli Jyrkkäkoski campingin (os. Jyrkkäkoskentie 122, 93100 Pudasjärvi) yrittäjä Tiina Peuraniemi (p. 0400 109 006, tiina.peuraniemi(a)matkallapohjoiseen.net), joka kertoi mitä alueella aiotaan tehdä ja jonka kanssa paikalla olevat muinaisjäännökset käytiin katsomassa. Suunnitelmissa on tasoittaa leirintäalueen matkailuvaunualue, poistaa osa puustosta ja sorittaa alueen pinta sekä kaivaa alueelle uudet sähköpisteet ja siirtää käymälä alueen itäpään.

Kohde sijaitsee Pudasjärven kirkosta noin 4,6 km itäkoilliseen Kivarinjoen etelärannalla olevalla kankaalla puolisen kilometriä Kivarinjoen suusta länsiluoteeseen. Leirintäalue on toiminut paikalla 1980-luvun alusta. Tuona aikana asuntovaunualuetta on jonkin verran tasattu. Alueelta löydettiin pyyntikuoppia vuonna 2004 tehdyn inventoinnin aikana (Pudasjärvi Jyrkkäkoski. Osayleiskaava-alueen inventointi 2004/J.-P. Joonas). Muinaisjäännösrekisterin tietojen perusteella alueella on 3-4 pyyntikuoppaksi tulkittua maakuoppaa. Alkuperäinen inventointikertomus ei ollut käytössä tarkastusta tehtäessä, joten tarkastus alkoi alueen läpikäymisellä. Tuolloin alueelta onnistuttiin paikantamaan neljä jokseenkin selvää maakuoppaa. Kuopat sijoittuvat joenvartta myötäilevän kapean kankaan laiduille, kolme (kuopat 1-3) aivan jyrkkäkosken jokitorran tuntumaan kankaan pohjois-/koillislaidalle ja yksi (kuoppa 4) kankaan lakitasanteen eteläreunalle, suohon pistävän pienen kangasniemekkeen keskivaiheille. Näiden lisäksi alueella erottui muutamia pieniä ja matalia painanteita, jotka erottuivat selvästi etenkin kuluneella vaunualueella. Viimeksi mainitut painanteet osoittautuivat joko moderneiksi tai luontaisiksi; pintaturpeen poiston jälkeen kookkain painanne alueen itäreunan tuntumassa kohdassa p = 7255938/i = 3500041 osoittautui tuulenskaadoksi. Sen kaakkoispuolella puolenkymmenen metrin päässä suuren petäjän juuressa oli myös vanha tuulenskaato. Kankaan eteläreunalla nykyisen kiikkupaikan länsipuolella kohdassa p = 7255923, i = 3499990 oli pieni jyrkkäreunainen kuoppa, jonka halkaisija on noin 1-1,5 metriä ja syvyys vajaat puoli metriä. Maannoksensa perusteella kuoppa on nuori. Varmuudeksi myös leirintäalueen toimiston länsipuolella olevan harjanteen länsipuolisen tasaisen kankaan alue tarkastettiin. Tältä alueelta ei kuitenkaan tavattu merkkejä muinaisjäännöksistä.

Muinaisjäännöksiksi tulkittavia kuoppia alueelta tavattiin neljä, tosin näistä kahden vierellä oli yksi epämääräinen kuoppa, joiden laatua ei pystytty tarkemmin määrittämään. Mittaustarkkuus on ± 10 metriä. Kuopat ovat:

Kuoppa 1 on halkaisijaltaan noin 3,5 metriä ja sen syvyys on noin 25–30 cm. Loivapiirteisen kuopan pohjalla ei tuntunut kiviä, sen keskellä ja heikossa vallissa oli selvä turpeenalainen huuhtoutumiskerros. Kuopan reuna on noin perin metrin päässä jokitörmästä. Kuopan ympärillä kasvoi muutama kookas petäjä, joita ei ole tarkoitus poistaa. Kuoppa ja sen lähiympäristö petäjien keskellä oli sammaleinen, kohteen eteläpuolitse kulki ajoura ja sekä sen länsi että itäpuolella oli kuluneet asuntovaunupaikat. Kuopan ja sen eteläpuolisen tien välissä oli petäjän juurella pienehkö hieman epämääräinen kuoppa, jonka luonne ei selvinyt, kuopassa oli kuitenkin selvä huuhtoutumiskerros. Kuopan länsipuolella pinnaltaan kuluneessa kohdassa oli matala laakea painauma, jossa ei ollut selvää huuhtoutumiskerrosta. Kyseessä on nähdäkseni luontainen tai alueen käytön synnyttämä painanne, joka ei ole muinaisjäännös.

Kuoppa 2 on halkaisijaltaan noin 3 metriä. Laakean kuopan syvyys on noin 30 cm. Myös tämän vallissa ja keskellä oli selvä huuhtoutumiskerros. Yllättäen keskelle tehty kenttälapion pisto paljasti voimakkaan kuumuuden haurastamat kivet. Kiviä oli ainakin kahdessa kerroksessa ja lastalla tunnusteltaessa kiveys jatkui mahdollisesti vielä syvemmälle. Kivien perusteella kyseessä vaikuttaisi olevan keittokuoppa, mutta kuopan perusmuoto ja sen sijainti suhteessa muihin kuoppiin viittaavaa siihen, että kyseessä voi olla alun perin pyyntikuoppa, jota jossain vaiheessa oli käytetty tulenpitoon. Kivet vaikuttivat ulottuvan varsin syvälle huuhtoumaan, joten arveltu uusiokäyttö voi olla hyvinkin varhaista, jopa esihistoriallista. Kun keittokuoppiin liittyy usein asuinpaikka, tehtiin kuopan ympärille muutama koekuoppa, mutta mitään asuinpaikkajälkiä löytämättä. Kuoppa sijaitsee vanhan ajouran pohjoispuolella polkujen väliin jäävällä kolmiomaisella puustolta avoimella sammalpeitteisellä alueella puolisenkymmentä metriä kankaan lakitasanteen kohti jokea laskevasta reunasta. Kuopan itäpuolelta laskeutuu polku jokivarteen.

Kuoppa 3 on halkaisijaltaan noin 3 metriä ja sen syvyys on noin 30 cm. Sammalen ja muutaman nuoren puunalun peittämän kuopan pohjoispuolelta johtaa polku alas jokivarteen. Kuopasta noin viisi metriä koilliseen polun toisella puolella aivan polun vieressä on pienehkö kuoppa, jonka halkaisija on noin 2,5 metriä. Epämääräinen kuoppa voi olla luontainenkin. Kuopan 3 itäpuolella maasto laskee ja rehevöityy, eikä jo suhteellisen kaukana asuntovaunualueesta olevaa aluetta käyty läpi.

Kuoppa 4 sijaitsee kankaan eteläreunalla. Sen halkaisija on vain noin 1,5 – 2 metriä ja syvyys noin 15 cm. Myös tässä kuopassa oli havaittavissa huuhtoutumiskerros. Kuopan keskellä oli osin sammalesta pilkottaen ja osin sammalen päällä muutamia moderneja nuotiokiviä.

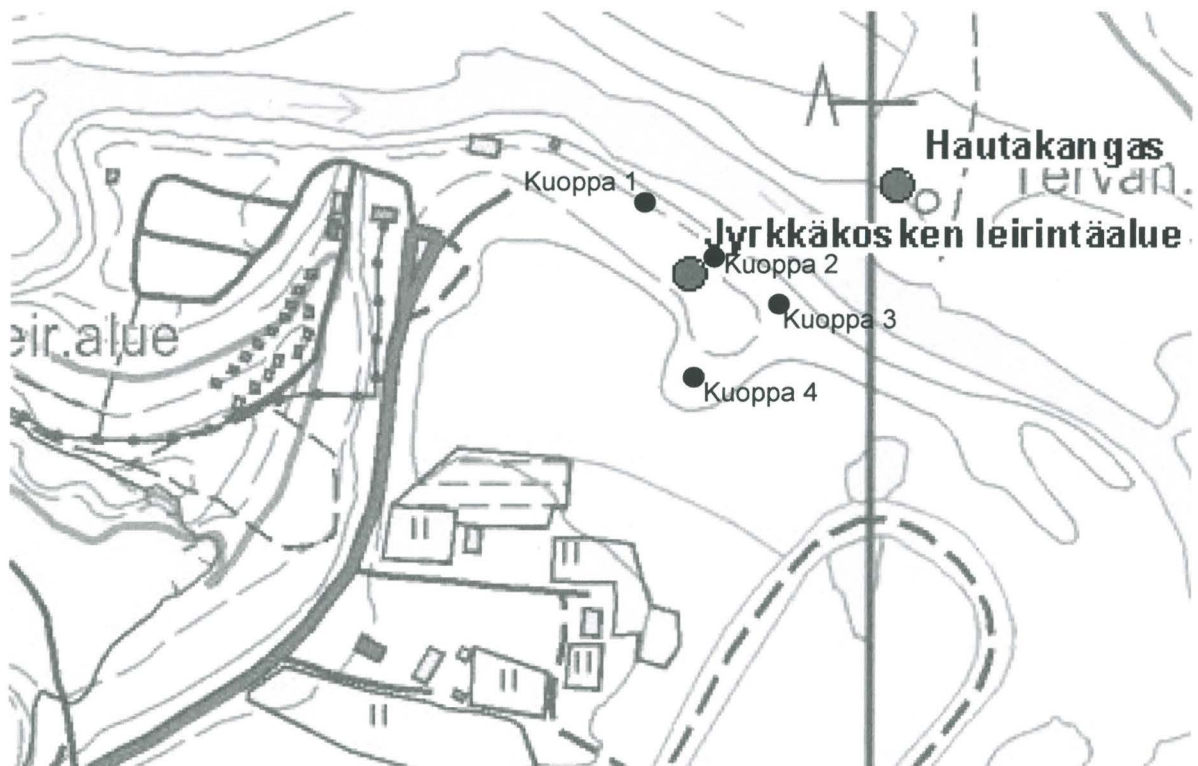
Aiempien havaintojen mukaan paikalla olisi kolme kuoppaa, joissa on selvä huuhtouma ja yksi, josta se puuttuu. Jälkimmäinen lienee, joku alueen epämääräisistä painumista. Muinaisjäännösrekisterin (luettu 22.6.2011) kohteen keskikohtaa osoittava piste sijaitsee kohdassa p = 7255920, i = 3500050, mikä osuu jokseenkin tarkasti kuoppien muodostaman alueen keskelle.

Leirintäalueen suunnitellun uudistamisen kannalta kuopat 3 ja 4 sijaitsevat selvästi syrjässä ja turvassa. Mikäli asuntovaunualuetta laajennetaan itään, missä vanhojen ajourien välissä kasvaa nyt nuorta ja tiheää männikköä, on maan pinnan muotoilu ja muokkaus rajattava kuopan 2 lounaispuolella olevaan ajouraan ja sen lounaispuoliselle kankaalle. Jos ajouraa parannetaan, olisi sitä hyvä siirtää vielä noin 1-1,5 metriä kauemmas kuopasta, jolloin kuopan ympärille jää riittävä, noin kahden metrin levyinen suoja-alue. Nykyisen asuntovaunualueen pohjoislaidalla sijaitsevaa kuoppaa 1 suojaavat jo nyt vankat männyt, jotka on tarkoitus jättää paikoilleen. Kuopan eteläpuolella hyvä raja maanpinnan käsittelylle on nykyinen ajoura, jonka pohjoisreunaa lähemmäksi kuoppaa ei ole syytä mennä. Kuopan länsi- ja itäpuolella olevien vaunupaikkojen tasoittaminen ja soraaminen on mahdollista, mikäli vähimmäisetäisyytenä kuopan keskeltä mitattuna pidetään viittä metriä. Koska muualta alueelta ei tavattu jälkiä kiinteistä muinaisjäännöksistä, ei nähdäkseni ole estettä myöskään sähköpisteiden ja –kaapeleiden kaivamiselle.

Kuopat ovat todennäköisesti pyyntikuoppia, joita on käytetty peuranpyyntiin aina kivikaudelta historialliselle ajalle. Vanhimmat pyyntikuopat on ajoitettu jo esikeraamiselle ajalle eli aikaan yli 7000 vuotta sitten mutta niitä tiedetään käytetyn myöhään vielä historiallisella ajalla. Jyrkkäkosken kuoppien ikää ei kuitenkaan tiedetä, mutta maannoksensa ja loivapiirteisen muotonsa perusteella kyseessä ovat esihistorialliset pyyntikuopat. Kuoppien sijainti kapealla joen ja suon rajoittamalla kankaalla on myös hyvin tyypillinen pyyntikuopille. On mahdollista, että alueella on ollut kuoppia enemmänkin, mutta ne ovat aikojen saatossa tuhoutuneet. Kivarinjoen suupuoli on ilmeisesti ollut suotuisaa pyyntialuetta, sillä myös joen pohjoispuolisen Hautakankaan lounaiskulmalla on puolenkymmentä pyyntikuoppaa. Kuoppa 2 on palaneiden kiviensä puolesta tulkittavissa niin sanotuksi keittokuopaksi. Kyseessä ovat ilmeisesti saalin kypsentämiseen liittyvät kivetyt kuoppaliedet, joita tunnetaan etenkin rannikolta, mutta muutamia on tavattu myös sisämaasta vesistöjen ääriältä. Muutamia sisämaan keittokuoppia on ajoitettu hiiliajoituksella ja ne ovat osoittautuneet olevan varhaiselta metallikaudelta noin 3000–1500 vuoden takaa.

Kohde tarkastettu 12.7.2011

Diat: PPM DG VH 6:2011:18:01-08
 Kartta: Muinaisjäännösrekisterin karttaote, täydennetty
 -punainen pallo osoittaa alueen keskikohtaa
 -mustat pallot osoittavat kuoppia 1-4

Oulussa 13.7.2011

Mika Sarkkinen

Mika Sarkkinen
 tutkija
 Pohjois-Pohjanmaan museo

PUDASJÄRVI 1000008931 Jyrkkäkosken leirintäalue

Kuoppa 1 itäkaakosta

Kuoppa 2 itäkaakosta

Kuoppa 3 kaakosta

Kuoppa 4 etelästä